

El controvertit centenari d'un filòsof acusat de nazisme

¿Qui té por de Martin Heidegger?

En 1989 commemorem els cent anys del naixement de Martin Heidegger, considerat per molts el filòsof del segle XX, la veu més innovadora i suggerent d'aquest temps de tecnologia punta i confusió en els signes.

Heidegger i els heideggerians no han pogut tenir la festa en pau. Un llibre impertinent, aparegut el 1987, mostra amb claredat allò que era un secret a veus: les relacions més que cordials que va mantenir Heidegger amb el nazisme, fins al punt de negar-se a condemnar-lo una vegada acabada la guerra.

Víctor Fariás, un filòsof xilè fincat a Berlín, analitza al seu *Heidegger et le nazisme* (1987) tots els documents i escrits relacionats amb el passat nazi de Heidegger. Les conclusions són irrefutables. L'adscripció al nazisme del filòsof alemany no va ser un simple accident, sinó una conclusió lògica del seu pensament polític. Tant és així que mai no va voler realitzar una autocrítica, convençut com estava que el *primitiu* nacionalsocialisme era la resposta política idònia als mals que amenaçaven Occident i, en concret, Alemanya. Heidegger, fortament compromès amb la recuperació de l'essència de l'esperit alemany i l'eliminació del comunisme, la democràcia i el liberalisme, havia prestat suport sense dubtes a l'ascens de les SA i la seva utopia de camperols benestants i artesans, en un món dominat per la raça detentora de la llengua per on s'expressava l'*ésser*: evidentment l'idioma era l'alemany i la raça la germànica. Quan la cúpula nazi decideix abandonar alguns dels seus pressupòsits inicials i afavorir una política d'industrialització total per accelerar el rearmament, per una banda, i pragmatitzar la reacció nacionalsocialista per dirigir-la cap a l'expansió militar i la neteja interior, per l'altra, Heidegger dimiteix del rectorat, sense deixar, però, la militància, decebut per l'abdicació en la tècnica que havien propiciat els jerarques del partit.

Perquè per a Heidegger, l'essència dels pobles està amenaçada per la tècnica, que no és més que una conseqüèn-

Martin Heidegger.

cia nefasta del racionalisme i la modernitat.

El llibre de Fariás ha estat rebut amb nerviosisme, i se li retreu el seu caràcter desendreçat, per metòdic, la mala fe, etc. Ningú no nega, però, que l'evidència és inqüestionable. Ara bé, reaccionant ràpidament a l'estupor, els heideggerians, i no només ells, han plantejat el debat d'una forma diferent: ¿és possible desqualificar tota una filosofia, un sistema de pensament ric i suggeridor que ha obert tantes vies d'investigació en la cultura occidental

per la militància política del seu autor? El debat ha deixat el terreny de les idees per endinsar-se en el de l'ètica. Però el que interessa és potser dibuixar un mapa provisional del pensament heideggerià i observar com aquest representa un intent de trencament definitiu amb el pensament racional derivat de la Il·lustració.

REPRESA MÉS DENSA DE NIETZSCHE

Heidegger planteja la seva recerca com un intent de superar la metafísica (la relació entre l'ésser i el pensament) i fonamentar les bases d'un nou pensament que superi les limitacions imposades pel pensament científic. El replantejament filosòfic heideggerià és, per tant, una represa més densa de la filosofia derivada de Nietzsche, dirigida a posar en crisi els fonaments de subjectivitat humana, anunciada per tota la història de la metafísica i consumada amb l'ideal il·lustrat d'objectivitat i racionalisme. Per a Heidegger, els elements normatius que un individu pot extraure d'ell mateix no són més que ídols buits. Els referents de tota subjectivitat, de tot individu, han de ser «la pre-compresió col·lectivament vinculant d'allò que pugui passar al món» (Jurgen Habermas), pre-compresió o intuïció, encara que el món no sigui l'escaient, que determina, al seu torn, els destins històrics d'una cultura o una societat. La història de la metafísica és l'instrument per entendre aquest sentit de les col·lectivitats. Per tant, s'opera aquí un desplaçament d'allò que ha caracteritzat sempre les societats, és a dir, la seva història factual, en favor d'una recuperació de l'essència *meta-humana* de la història, per la qual cosa «ha d'evitar pacientment les contingències històriques, per greus i abominables que siguin». (Manuel Carbonell a la

introducció a M. Heidegger. *Fites*. Ed. Laia 1989).

Però l'actualitat de Heidegger prové, no d'aquesta doctrina sobre la relació entre els pobles i el seu destí, sinó de la seva relectura radical de la tradició filosòfica i, en especial, del seu trencament amb els temes que fins llavors eren objectes de reflexió dels filòsofs. Les intuïcions expressades per Heidegger han servit d'inspiració a tot un seguit de filòsofs, sobretot francesos. Aquests, en reacció a l'existencialisme, al marxisme i a l'estructuralisme, tres sistemes filosòfics forts, han agafat com a referència Heidegger.

UNA INFLUÈNCIA DECISIVA

La concepció heideggeriana de la hermenèutica com acció del filosofar, que per a ell és la forma de pensar *originàriament* tot allò que s'ha *dit* en un *dir* (Ferrater Mora) ha exercit sobre aquests filòsofs, en especial Deleuze, Derrida i Vattimo, una influència radical que els ha duts, seguint també Heidegger, a elaborar els seus discursos

en contra de la concepció del temps com a realitat quotidiana, contínua i lineal. El canvi de registre operat és total, i l'objectiu d'aquesta operació és tallar l'herba sota els peus de la modernitat i, en especial, del marxisme. Efectivament, si el temps lineal no té importància perquè, segons Heidegger, el temps és l'horitzó transcendental de l'ésser, l'espai cronològic en què aquest es revela, no de forma successiva, sinó amb plegaments i condensacions. El temps, d'altra banda, no és allò que forma l'ésser. A l'inrevés, és l'ésser qui forma el temps. Des d'aquesta perspectiva, tota noció d'experiència, de presa de consciència, de procés, de perfeccionament en la pròpia acció no tenen cap sentit.

DESTRUIR LA RACIONALITAT

És per això que és fàcilment comprensible que hi hagi gent que tingui por de M. Heidegger. El seu pensament està dirigit a ensorrar la fonamentació de la crítica de la història entesa com a producte racional i material d'una

CCOS

MPRA

SION

CON EL CONOCIMIENTO DE LA CONSEJERIA DE ECONOMIA Y HACIENDA DE LA GENERALITAT VALENCIANA IT-EP-IP

CAJA DE VALENCIA CA

combinació de forces resseguibles, observables i comprensibles en condicions científiques. Destruir la racionalitat, acabar amb el període iniciat amb la modernitat, criticar el pensament científic com alienador de l'ésser, conformen l'espai en què, finalment, la metafísica irracional intenta ofegar el pensament hereu d'aquells ideals il·lustrats d'igualtat, fraternitat i llibertat.

Per als seguidors de Heidegger, la crítica postmoderna a la modernitat és actualment el camp on s'enfronten dues concepcions filosòfiques que, tot i que ho neguin, amaguen concepcions polítiques diferenciades. El vendaval postmodern ha acabat amb els discursos *contaminats* per la ideologia, però amb ell s'ha endut una certa ètica del treball intel·lectual. Per això, el llibre de Fariñas no és més que un reflex de pànic. Ell té por de M. Heidegger i insisteix en el caràcter nazi del seu pensament. Patèticament reclama la seva condemna moral, ja que el seu èxit filosòfic és tardà, però innegable.

Josep M. LLuró

El sant patró de la filosofia contemporània

Si el gremi dels filòsofs hagués de triar un patró, l'escollit no podria ser altre que sant Martin Heidegger, màrtir. Els motius d'aquesta elecció serien diversos.

En primer lloc, d'ordre corporatiu. La germandat filosòfica ha d'agrair al pensador alemany un estrany miracle: el d'haver fet possible l'existència d'un discurs parametafísic després d'haver aixecat l'acta de defunció de la metafísica.

En segon lloc, de vassallatge escolàstic. No en va bona part de les tendències del pensament actual, des del postestructuralisme francès (Deleuze, Derrida) fins al pensament feble (Vattimo, Rovatti), passant per la teoria literària deconstruccionista (Hartmann) i l'hermenèutica (Gadamer) són incomprendibles fora del senyoratge de l'autor d'*Ésser i Temps*.

En tercer lloc, de vanitat col·lectiva. Heidegger, amb tota la fosca retòrica

del seu llenguatge sibil·lí, ha possibilitat que el filòsof contemporani es passegi pel món com un profeta bíblic, augurant el retorn de l'ésser oblidat.

En quart lloc, per raons nutritives. Pocs filòsofs es poden fer un sobresous als mitjans de comunicació sense parlar o escriure sobre la postmodernitat i els seus serrells conceptuals. I les tematitzacions corrents de la postmodernitat no són sinó comentaris a peu de pàgina de les obres heideggerianes degudament alleugerides de calories.

Per acabar, motius de rang. Heidegger és l'únic filòsof-màrtir de la modernitat. Va patir el més gran dels crims que pot patir un filòsof professional: li van retirar, sense cap altra culpa que la d'haver posat el seu rectorat i el seu discurs filosòfic al servei del règim i la ideologia nazis, la seva titularitat com a docent universitari.

Josep Maria Ruiz Simon

La Caixa al dia.

A la Caixa d'Estalvis de València hui estem més que mai, al dia. Perquè hem situat els nostres serveis al nivell que vosté exigeix.

Més de 400 Caixers Automàtics que formen la xarxa més extensa de la Comunitat Valenciana i Albacete; 500 oficines interconnectades informàticament que li permeten operar des de qualsevol d'elles: els Plans de Pensions que li proporcionaran un futur meregut, els Fons d'Inversió més rendibles i segurs, el Servei TELE-COMPRO en milers i milers de comerços, les noves tarjetes Cajavalencia i fins i tot, aquell servei que vosté creia no trobar, el té hui a la Caixa d'Estalvis de València.

CAJA DE VALÈNCIA